

Gerbrandy, terwijl hij toch in zijn voorstellen een gang van zaken en een staatsbestel bepleit had die fundamenteel van de Grondwet afweken, aan die voorstellen de conclusie verbonden had dat zij hoofdzakelijk in het 'bestaande kader' verwezenlijkt konden worden; daarom ook noemde hij het 'resultaat bevredigend'. Het was of hij, na zijn denkbeelden geformuleerd te hebben, met schrik geconstateerd had dat zij op een staatkundige omwenteling zouden neerkomen – die denkbeelden handhaafde hij, maar hij voegde er, misschien om zijn geweten tot rust te brengen, de onzinnige conclusie aan toe dat van die omwenteling geen sprake zou zijn.

Hoe werd zijn nota ontvangen? Hij had het stuk, alvorens het aan de koningin voor te leggen, door Beelaerts laten lezen en deze had er mee ingestemd. 'De koningin', zo vertelde hij ons in '58, 'was door mijn stuk erg teleurgesteld. Ze vond dat ik de oude partijen teveel de hand boven het hoofd gehouden had.' Inderdaad, hij had van de 'enorme zegenrijke invloed' van het op principes gegronde partijwezen gesproken (daarbij was het overigens gebleven) en ook wilde de koningin nog verder gaan dan hij, maar zou zij door zijn stuk 'erg teleurgesteld' zijn geweest? Misschien wél door die onzinnige conclusie (daarop sloeg haar opmerking 'de deur moet veel wijder openstaan', anders gezegd: de Grondwet moet wel degelijk ingrijpend gewijzigd worden), maar zij moet overigens in Gerbrandy's nota heel veel aangetroffen hebben dat haar welkom was: een overgangstijd zonder parlement, het onmiddellijk 'doen intreden van een verbeterde orde van zaken', de mogelijkheid van een *gedecreteerde* Grondwetswijziging, de erkenning van haar recht, ministers 'naar welgevallen' te benoemen en te ontslaan, vergroting van haar invloed op het kabinetsbeleid – ja, Gerbrandy was zo ver gegaan dat hij ten aanzien van de naoorlogse volksvertegenwoordiging, waar 'veel meer' over te zeggen was, zijn eigen denkbeelden pas op schrift wilde stellen nadat hij háár inzichten had gehoord – zij mocht wel aannemen dat hij, als het tot dat nadere stuk kwam (dat is niet het geval geweest), met die inzichten terdege rekening zou houden. En dan vooral: de opsteller van de nota was niet een willekeurige minister, laat staan een willekeurige particulier, maar de minister-president, voorzitter van de ministerraad. Zij mocht er blijkbaar op rekenen dat hij haar in vèrgaande mate zou helpen, voor de overgangstijd dusdanige regelingen te treffen dat het pad geëffend zou zijn voor het 'vernieuwde' staatsbestel hetwelk haar voor de geest stond, en dat hij zich bovendien in algemene zin aan haar leiding zou onderwerpen.

Dat liep op een deceptie uit.